ספר

דרכי בקדש

הוא ספר נחמד מאד, דרושים יקרים לסליחות
לתקיעת שופר, לשבת שובה, לכל נדרי
ליום כפור ועוד כמה דרושים

מאתי הצעיר

נדלי׳ בהרב הגאון מוהר״ר ר׳ ישעי׳ מאיר ז״ל

סילווערסטאן

החופ״ק וואשינגטאן הבירה

בעל המחבר ס׳ פרחי אביב, וס׳ ישועה גדולה וס׳ קרבן פסח
וס׳ בית מאיר וס׳ פנינים יקרים וס׳ מתוק מדבש וס׳ כסף נבחר

שנת תרפ״ב.

מוינעשטער פרינטינג קא.

סט. לואיס, מא.

האדרעס להמחבר :
RABBI G. SILVERSTONE
410 K. Street, N. W.
Washington, D. C.

תוכן הענינים:

הקדמה

ספרי זה „דרכי בקדש", אשר אנכי נותן לפניכם היום הוא ספר האחרון אשר אני מדפיס במדינה זו, כי ברצות ה' את דרכי, אז חפצי לנסוע לארצנו הקדושה, ומצאתי נכון לפני וכסימנא מילתא למחשבתי וה' יהיה בעזרי, קראתי את שם ספרי „דרכי בקודש" ע"ד הליכתי בארץ הקדושה.

בספר הזה כתבתי רוב דרושים לימים נוראים, והוא יהיה סם חיים לכל חולי הנפש, אך ורק אם יש ניצוץ של חיים באיש אשר יטה אזנו וישמע, ויראה כי עוד לא כבתה דת היהדות מלבו, אבל לא שחו"ש כבתה בו זיק נשמתו ושביב נר נשמתו עממה בקרבו, אז לא יוכל להועיל לו כלום דברי מוסר, כי הרופא יוכל ליתן סמי מרפה רק לחולה, אבל לא למת שאין בו זיק חיים, ועליהם כבר נשא המגיד מדובנא ז"ל משל כאשר שחקו על מוסרו באמרם אליו מדוע אין בכחו להעיר את לבותם למוסר, וישא משלו ויאמר:

פעם אחת נסע סוחר ללייפציג לקנות סחורה ויהי בהיותו בדרכו נשבר אופן עגלתו סמוך לכפר, ולהצלחתו מצא בכפר חרש ברזל יהודי, ושאל אותו לתקן את העגלה, אבל השתומם בשמעו מפי הנפח, כי יבקש שכר תשלומין בעד תיקון האופן עשרה כסף, אשר בעירו היה נותן בעד המלאכה רק שקל אחד.

ויאמר אליו הנפח, חי נפשי כי לא ארויח מכל המלאכה כי אם חצי שקל, ועשה לו חשבון צדק מדוע כך הוא הדבר:

הנני מחזיק בבית מלאכתי עשרה איכרים נפחים באש פחם שכרו, ושני עוזרים למלאכתי, וגם מחיר הברזל, וכאשר אצרף כל ההוצאה אז הלואי ישאר לי בעד המלאכה חצי שקל.

ויאמר לו הסוחר, כי כאשר יחזור מנסיעתו ללייפציג יביא בעדו מין מכונה מפוח שלא יצטרך להשכיר איכרים אשר יעזרו אותו במלאכתו שיפיחו בפיהם להעלות לבת אש, רק גם נער קטן אשר ינענע בידו את המפוח, יוכל להעלות את השלהבת מעלה מעלה יותר מאשר הפיכו עשרה איכרים, וישמח הנפח מזה מאד והבטיח לו שישלם אותו במיטב כספו, הסוחר שמר את הבטחתו והביא לו את המפוח, והנפח העמיד אצל המפוח איכר אחד ויפח

במפוח והלהב עלה למעלה, וישמח הנפח מאד ויברך אותו בעד חסדו וישלם לו מחיר המפוח.

בבוקר השכם נסע הסוחר לדרכו וגם הנפח השכים למלאכתו ויתחיל לנפוח במפוח בכל מאמצי כחו, ואף זיק אש לא יצא, וימהר וירץ אחרי הסוחר וישגהו וימלא פיו חרפות וגדופים על הסוחר לומר לו למה רמיתני הלא המפוח איננו נופחי ושלהבת לא תעלה, וישב עמו הסוחר בכפר לדעת הסיבה מדוע לא יעלה האש, וירא כי הנפח הסכל לא הבעיר אש תחת הגחלים וישחק על סכלות הנפח ויאמר אליו הוי שוטה התדמה בעצמך כי המפוח יעלה שלהבת אף אם לא תצית אש תחת הגחלים? נסה נא להבעיר תחת הגחלים אף זיק אחד ואז תראה איך המפוח יעלה להבה.

כן אני אומר לכם רבותי, הספרים אשר דפסתי זה אחר זה, והספר האחרון אשר אני נותן לפניכם היום, כלם המה מפוחים טובים אם הם נאמרים בפי דרשן, אך ורק שצריך להיות בשומעים לכל הפחות זיק אחד נשמת אש דת היהדות כי אז בעזרת המפוח הזה יעלה לשלהבת אש, ודברים היוצאים מלב איש יהודי יכנסו, רק אם יגיעו אל לב אשר תמצית היהדות עוד בקרבו, אבל למי שגם זיק היהדות איננו בו אז אין כל תרופה במפוח שלי, כי לא יוכל להעלות שלהבת.

והנה מתפלל לה׳ שכל הדרשנים אשר ידרשו מהספרים שלי יפיקו רצון והשומעים להפיח בהם רגשי קודש ולהלהיב הלבבות בדברים ערבים על אוזן שומעת לאביהם שבשמים.

ומחזיקנא טיבותא לאנשי עיר וואשינגטאן היא עיר הבירה אשר אני יושב בה בתור רב ואב״ד זה כשבע עשרה שנים כמנין ט׳ו׳ב והמה מחזיקים אותי בכבוד וה׳ יתברך הצליח בידי ונתן לי כח ועוז לילך לארץ הק׳ עם כל משפחתי יחיו ובדעתי איה״ש לנסוע בקרוב.

ופירשתי הכתוב אחת שאלתי מאת ה׳ אותה אבקש שבתי בבית ה׳ כל ימי חיי לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו,

ולכאורה הלשון איננה מובנת, אחת שאלתי מאת ה׳ זה זמן עבר, וסיים אותה אבקש זהו הוה.

והענין, כי בקשת הפרנסה שאדם מבקש מאת ה׳ בראש השנה כתבנו בספר פרנסה וכלכלה, בקשה זו נשתנה משנה לשנה או מאדם לאדם, כי העני אשר אין לו לחם לאכל ובגד ללבוש, הוא מתפלל בעד פרנסה שיהיה לו לחם צר וחיים להיצ לשנה הבאה, ובעת שיש לו לחם אז הוא מבקש מעט יותר מזה, כמו פרנסה בריוח ודירה נאה ולשנה הבאה כאשר מלא לו ה׳ בקשתו, אז הוא יבקש עשירות ותענוגי עולם ועוד ועוד עד שלא יאמר די, כי בכל התענוגים אשר ימלא, עוד יראה אנשים אשר עשירתם יותר ממנו, לכן אין תפילה אשר

יעמוד על מצב אחת, כי איש חי ירגיש כי יחסר לו עוד, אבל תפילה אחת יש אשר איננה משתנה לעולם זה הוא על יראת שמים, ואדם פשוט יכול להתפלל להיות צדיק כה „חפץ חיים" או כמו הגאון ר"י סאלאנטער ז"ל.

וזה שאמר דוד המלך, אחת שאלתי בעבר מאת ה' בעת שהיתי רק רועה צאן אותה אבקש גם כעת בעת שאני מלך בלא שינוי, ואיך יוכל להיות דבר כזה? והוא אומר רק אם שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו פירש תפילתי אינו על בקשת גופנית רק על רוחנית ודו"ק.

וזה הוא כל מגמתי בחפצי לנסוע לאה"ק. כי כאשר בקרתי את הארץ בשנה העברה, וראיתי את ירושלים ואת ההרים לה והרגשתי את קדושת השם השוכן בציון, ונמרתי אומר לשוב שמה מהרה אם רק ירצה ה' את דרכי, וכל מחשבתי כעת מן הבוקר עד הערב היא רק ירושלים וארץ ישראל, כי על פינה אשר אתה פונה תראה את גדולת ישראל, ותרגיש בעצמך כי הארץ נאה לעם הישראלית, ועם ישראל נאה לארצו, הכל ראיתי והרבה הרגשתי עד כי אמרתי כי הלואי יעשה כל איש ישראל נסיעה לארץ הקדושה פעם אחת בחייו ואז לא ישכח את הארץ כל ימי חייו ויתאמץ לשוב שמה ולחיות שמה, ולא רק למות, כי אם לחיות ולעבוד שמה בכל כחו אם במסחר או במלאכה, כי האויר כל כך זך ומבריא, והשמים התכלת השמש בארץ ישראל, הלבנה.בארץ ישראל והכוכבים שמה, יבריקו כלכך ויתנו אורם על הארץ, עד כי כל דבר ירנן ויאמר כי אך טוב הארץ לישראל, ולכן גמרתי אומר לחזור שמה.

אני מיחל לישועת ה' הקרובה, ומקוה לראות את כל אוהבי בארץ הק' אמן ממני גדלי' בהרב מהור"ר ר' ישעיה מאיר ז"ל סילווערסטאן,

החופ"ק וואשינגטאן הבירה.

א.

דרוש לסליחות.

לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, דלתיך דפקנו רחום וחנון נא אל תשיבנו ריקם מלפניך, מלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו.

צריכים להבין הלשון לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים מה זה בושת הפנים, כי הלא אומר העולם העניות איננה בושה,

אבל באמת מי שמחזיר על הפתחים לבקש נדבות מוכרח להיות או זקן שלא יוכל לעבוד ולהשתכר בעדו, לצריכתו, או חלש, או מי שלא יוכל בשום אופן להמציא עבודה לחיות את נפשו.

אבל אם אחד מחזיר על הפתחים והוא צעיר לימים ובריא אולם וגם שיוכל למצוא בנקל איזה עבודה, רק עצל הוא ולא ירצה לעבוד, אז עליו אין לרחם, וגם בושה וכלימה בעדו לחזור על הפתחים, כי צעיר לימים וחזק הוא, למה הוא מחזיר על הפתחים?

כן רבותי, בעת שאנחנו באים לבקש מה' בערב ראש השנה בסליחות ואנו אומרים לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, יוכל הקב"ה להשיב לנו על זה קשה, מדוע באתם אלי כדלים וכרשים לא בחסד ולא במעשים, האם חולים אתם להתפלל שלש פעמים בכל יום, ולתן צדקה, ולעשות מעשים טובים כי בריאים וצעירי אתם, ומדוע באתם לבקש נדבות בעת שיש עבודה רבה בערכם לעשות, אבל עצלים אתם ואינכם חפצים אתם לעבוד כ"א לשבת בטל ולחיות על חשבון הצדקה.

על זה אנחנו מקדימים ואומרים לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, וגם בושנו ונכלמנו להרים פנים אליך כי לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, בעת שהיה בכחנו לעשות מעשים טובים ולעשות חסד איש לרעהו ורק היינו עצלים ובאנו לפניך כדלים וכרשים.

ויש מזה מוסר השכל בערנו שכמה פעמים אנחנו שומעים בעת שיבוא אורח עני לבקש נדבה אז אומרים עליו שהוא שנארער, מפני מה לא יוכל

לעשות איזה דבר להחיות את נפשו ולא לחזור על הפתחים, ומה גם אם יבוא פעם שנית או שלש פעמים בעיר הזאת, אז אומרים לו, זה כבר היית פה, ומה לך לבוא שנית, ואם בפעם הראשונה לא נתנו לו מאומה אף פרוטה אחת, ואם העני הזה אם היה לו שכל לענות כסיל כאולתו אז עליו לומר לו: הלא אתה בעצמך ר' גביר, אתה שנארער גדול ממני, זה כעת באת מבית הכנסת ושמעתי אתה אומר: לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך.. ומה גם שצעיר לימים אתה לא זקן כמוני... אינך חלש כמוני כי אם ברי אולם, וזה לא הפעם הראשונה שאתה באת לבקש נדבות, לא בפעם הראשונה באת בשנה זו, ובשנה העברה שמעתי שאמרת הדברים האלה מפיך כי לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, וגם בכל שנה ושנה שאתה תבוא בדבריך לפני הקב"ה ותבקש נדבות, והוא בחסד וברחמים נותן לך מידו הרחבה והקדושה מכל טוב, ולא בבזיון, ולא בחרפות וגדופים, כי אם בכבוד ולא כמו שקבלתי ממך רק בושת פנים וכלימה ולא צדקה.

וכמו שמספרים על הגאון הצדיק ר' נחום מהוראדנא ז"ל שסבב לקבץ נדבות בעד הבחורים הלומדים בישיבות שיהיה להם לחם לאכול ובגד ללבוש, ובא פעם אחת אל בית גביר אחד ומצא חבריא משחקים בקוביא בצותא חדא וביקש מבעל הבית שיתן נדבה והגביר כעס עליו כי יבטל אותם מהשיחוק ונתן לו גם מתנת יד בפניו, ואמר לו הצדיק, כן, המתנת יד הוא בעדי אבל מה תתנו בעד הבחורים הלומדים?

ע"כ רבותי, החוב על כל אחד לתקן בשבוע זה קודם ראש השנה לפני בוא היום, בתשובה ותפילה וצדקה, ויתן לנו ה' שנת חיים ושלום שנת גאולה וישועה אמן.

ב.

דרוש שני לסליחות.

מה שאמרתי על בטול טהרת המשפחה ביום א׳ של סליחות.

אנו מבקשים בסליחות עשה למען יונקי שדים שלא חטאו, עשה למען גמולי חלב שלא פשעו, עשה למען תינוקות של בית רבן.

רבותי, בושנו וגם נכלמנו לבקש מחילה וסליחה וכפרה בזכות יונקי שדים שלא חטאו וגמולי חלב שלא פשעו, בעת שאנו יודעים שטהרת המשפחה נתבטל ובחטא יחמתנו אמו, וכמו למשל איש יבוא לקופת כסף של הממשלה להחליף שטרות מזויפות, כמובן מאיליו שלא רק יקבלו את השטרות, כי אם עוד יתנו לו בשלשלת של ברזל, ויאסרו אותו בבית האסורים, באופן כזה אנחנו באים לפני השם יתברך להזכיר את חטאינו ופשעינו אשר חטאנו בעון טהרת המשפחה, ובשטרות מזויפות אנחנו באים לבקש להחליף אותן ויתן לנו שנת חיים שנה טובה ומבורכת.

גם מה שאנו מתפללים עשה למען תנוקות של בית רבן, הלא זה שקר גדול, איה התנוקות אשר לומדים בבית רבן? הלא המה הולכים בטל, והם מחללים את השבת בפרהסיה, ולא עוד כי האב מחנך אותם לחלל את יום הקדוש לעזור אותו בחנות ביום השבת, הרי זה דומה למי שנותן שטר מחאה על שם של באנק פלוני ואין לו שמה כסף, ואז כמובן יחזור המחאה ריקם...

כן תפילתנו שאנו מבקשים עשה למען תינוקות של בית רבן, ואין לנו לא תלמודי תורה ולא חדרים, ואז האם לא יבוא תפילתנו ריקם? האם לא בושה היא כי כמה וכמה נערים בר שלשה עשר, אשר אז המה בר מצות לא יוכלו להתפלל, ואיך יוכל האב לומר הברכה ברוך שפטרני מענשו שלזה, הלא הוא כקטן שנשבה בין הגוים, ולא ידע מה שאסור ומה שמותר, ואיך הוא חייב בעונשין אם לא ידע על מה לענשו כי אין מי שלמד אותו ולא צוה עליו המצות וזה הוא עבירה אם יעבורעליו.

ובזה ראיתי דבר נחמד, כי חז״ל מספרים לנו (יבמות קכ״א) כי היה מלפנים חנניא חופר שיחין לעולי רגלים ומים מתכנסים בהם והיו שותים הם

ובהמתם, וכשבתו נפלה לבור הגדול, ובאו והודיעו לר' חנינא בן דוסא והוא התנבא שתנצל מן המים, וכשעלתה מן הבור ושאלו אותו וכי נביא אתה? השיבם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא דבר שהצדיק מתעסק בל יכשל בו זרעו? אמר רבא אעפ"כ מת בנו בצמא, מפני שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, וממש כדבר הזה אירע עם העם הישראלית, אשר הוא יצר ברוחו את התנ"ך, ספר הספרים שאין דוגמתו זהו בור מים חיים, רבים שתו ורבים ישתו בצמא את דבריו הקדושים, ובשעה שחכמי הנוצרים יושבים וחוקרים את התנ"ך, בשעה זו מת בנו של חנניא חופר שיחין, עם ישראל אשר חפר בור מים חיים, ובנו ימות בצמא, אין מים אלא תורה, הדור הצעיר שלנו לומד כל השפות וחוקר כל הלשונות, אבל לא השפה העבריה, הוא קורא בספרים שונים ומשונים אבל רחוק הוא מהתנ"ך, הוא יודע לכון כל הרוחות שבעולם אבל זר הוא מרוח של תורה, והעם שיצר את התנ"ך העם הנבחר שקיבל את התורה הקדושה הוא אינו לומד לעצמו ולא מלמד הוא לבניו, אבותיו חפרו בורות של מים חיים בעד כל העולם ובניו מתים בצמא, ועיין בס' חו"ז.

ואם בעת קבלת התורה בקש ה' מאתנו ערבות אמרו להקב"ה הרי בנינו ערבים לנו הא ודא ערבים טובים וכמ"ש מפי עוללים ויונקים יסדת עוז.

ומה נעשה בדור הזה, האם גם היום נבקש כי בנינו יהיו ערבים לנו, ויחתם לנו שנה טובה, שנת חיים ופרנסה בזכות התינוקות?

וראיתי משל נאה על זה בס' מ"י שאנו דומים בעת לגביר שמת ועזב אחריו אלמנה ובת יחידה, ואחר מות בעלה ירדה ממצבה עד כי באה עד ככר לחם וכאשר הציק אותה הרעב נתנה במשכן את יתר הפליטה הנשארת לה המה טבעותיה המשובצות באבנים טובות, וכדי להעלים מבתה את הצער כאשר תשאל איה הטבעות, קנתה בעבור איזה פרוטות טבעות משובצות באבנים פשוטות מתנוצצות כעין אבנים טובות, במשך הזמן תם גם הכסף הזה, כאשר הציקתן הרעב התחילה הבת לבקש את אמה ליתן במשכון את הטבעת הטובות כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, אז התחילה האם לבכות ותאמר לה, הלא תדעי בתי אני אגיד לך האמת כי כבר עשיתי כאשר אמרת, וכבר אכלנו כסף המשכון ונשארו לחלוטין אצל המלוה, והטבעות האלה אשר ישנו עמדי משובצות המה באבנים פשוטות שלא יתן המלוה עליהם אף פרוטה אחת.

כן אנחנו כעת, בנינו מלפנים שהיו אבני קודש זרע ברך ה', ויוכלו להיות משכון עבורנו כבר נשארו אצל המלוה, וכמ"ש (ירמיה ב' לשוא — בשביל שבועת שוא שנשבעתם בסיני לשמור את התורה ולא שמרתם — הכיתי את בניכם, ואיתא (במס' כלה) ר' יהושע אומר בעון בטול תורה בנים קטנים מתים שנאמר (הושע ד') ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני, וכעת בנינו

לא יוכלו לחתום על שטר ערבות וזה שצוח הנביא (מיכה ו׳) במה אקדם, ליום הדין, אכף לאלהי מרום, בראש השנה, האתן בכורי לערבות, הלא הוא רק פשעי, בן מבייש בן בליעל, פרי בטנו אלו הקטנים, הלא המה חטאת נפשי שלא שמרו טהרת המשפחה, וא״כ על איזה אופן וחשבון נוכל לבקש מאת ה׳ שיתן לנו עוד שנת חיים ופרנסה?

על כן עלינו לקבל על השנה החדשה ליסד תלמודי תורה בכל בתי כנסיות ולחנך את בנינו על דרכי התורה והיראה, וגם הני נשי במאי קא זכין אם לא שתקבלנה עליהן לשמור מצותן טהרת המשפחה וחלה והדלקת הנר בליל שבת קודש, ובזכות זה יתן ה׳ לנו כתיבה וחתימה טוב. אמן ה

ג.

דרוש לתקיעת שופר.

איתא במסכת רה"ש ט"ז אמר רבי אבוה למה תוקעין בשופר של איל אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמיכם לפני.

וראיתי בסידור תפלה שלמה מידידי הגאון הג' ר' שאול אלחנן הלוי יפה אב"ד בעיר נויארק דבר נחמד על מה שאנו מתפללים במוסף של ראש השנה, ועקידת יצחק לזרעו „היום" ברחמים תזכור, מה זה היום דוקא, כי מה נשתנה יום זה מכל הימים בזכירת זכות עקידת יצחק דהלא בפירוש איתא ברבה בראשית שם דאברהם בקש מלפני הקב"ה דכל זמן וזמן שיבא צרה לבניו אז יראה עקידתו לפניו והקב"ה הבטיח לו זה וא"כ למה צריכים אנחנו לבקש על יום זה יותר מכל הימים? ואמר הגאון הנ"ל ע"פ הגמ' ראש השנה דביום זה אמר הקב"ה, תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאלו עקדתם עצמכם לפני דע"י תקיעת שופר שאנו עושין תשובה בלב גמור ובהכנעה ובשברון רוחנו מעלה אותנו הקב"ה את כל אחד ואחד מאתנו בבחינת יצחק אבינו, ואנו בעצמנו במדרגה גבוהה כמו אבינו יצחק בעצמו, והבדל גדול יש מיום זה ראש השנה, כי בכל הימים הקב"ה זוכר לנו רק את הזכות של אבינו יצחק, אבל ביום הקדוש הזה מעלה עלינו כאילו אנחנו עקדנו למסור את עצמינו על קידוש השם.

מורי ורבותי, בעת שאחד עומד למשפט על דיני נפשות, והשופט בעצמו יתן לו עצה איך להנצל מן המשפט שישאר בחיים אם יעשה כך וכך מובן מעצמו איך שזה האיש יזהר לקיים עצת השופט להנצל ממות ולהשאר בעל לאשתו ואב לבניו.

מורי ורבותי, היום יעמדו במשפט כל יצורי עולמים ויש לנו משפט בדיני נפשות, והשופט בעצמו הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה נותן לנו עצה איך

להנצל ואומר לנו, תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני וא"כ יפה שעה אחת במצות תקיעת שופר בכוונה גמורה ובתשובה בכל לב ונפש אשר בזה נחשבנו ממש כמו יצחק אבינו ויפה השעה הזאת מכל השנה כולה.

אם כן אחי היקרים אל תאבדו השעה המוצלחת הזאת אשר יקרה לנו מכל הון שבזה השעה תוכלו לקנות שנת חיים בעדכם ובעד משפחתכם, בעד בניכם ובנותיכם הקטנים, וזה מרומז בחז"ל ראש השנה ט"ז אמר ר' יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה מ"ט דלא איערבב שטן, כיון שאבדנו שעת הכושר הזה, וע"י בהגהות הרש"ש שאמר אולי יכוין שיהיה לה חו"ש צרות ורעות שיצטרכו לגזור תענית בגללם ויתרעו בשופרות כדאיתא בתענית פ"ב.

ע"כ כלנו יראה לחזור בתשובה גמורה בזמן תקיעת שופר, ויהיה לנו כתיבה וחתימה טובה, אמן.

ד.

דרוש לשבת תשובה.

כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלשה פעמים מובטח לו שהוא בן עולם הבא (ברכות דף ד').

והענין דמשום דאומר תהלה לדוד שלשה פעמים יהיה מובטח שהוא בן עולם הבא.

בהמזמור הזה כתיב ואנחנו נברך יה „מעתה" ועד עולם הללויה, ואיתא בחז"ל אין מעתה אלא תשובה.

והענין, כי על האדם לידע שבכל עת הוא זמן תשובה ואף כי חטא כל ימיו ועשה תשובה לבסוף אין זוכרין לו מעשיו הראשונים ובכל עת וזמן יוכל אדם לחשוב כי יוכל לעשות תשובה „מעתה" ואין מעתה אלא תשובה ולא לחכות עד למחר, כי לא תדע אם יהיה לך מחר, כי אולי למחר לקבר תובל.

ומוסר גדול מזה לאדם בעת שיעמוד להתפלל צריך לכוון כל תפלתו כמו החסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ואח"כ מתפללים כדי לכוון את תפלתו, ואם התפלל עד קר"ש וראה שלא התכוון לא יאמר אתפלל תפלה זו שלא בכוונה רק תפלת מנחה אראה להתפלל בכוונה רק יתן את דעתו להתפלל בכוונה מקריאת שמע ואילך ואם ראה שלא כיוון ג"כ בקריאת שמע יראה להתפלל שמ"ע בכונה ואם שכח במחשבותיו והוא יעמוד כעת אצל „שמע קולנו", ולא כיון עד שמע קולנו לא יאמר כיון שהתפללתי אבות וגם כל התפלות עד שמע קולנו שלא בכונה אגמור כל השמ"ע שלא בכונה לא יאמר כן, רק יכון משמע קולנו עד גמירה „ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם, ואין מעתה אלא „תשובה" ולכך כשמתחיל להתפלל תפלת שחרית ובא עד תהלה לדוד ולא כיון עד כעת בתפלתו יכון ממקום שהוא עומד ואנחנו נברך

יה מעתה ועד עולם ואם גם לא כיון תפלתו עד אחר שמונה עשרה והוא מתפלל בעת אשרי ובא לציון יכוין לכל הפחות מתפלה זאת מתהלה לדוד השניה, ואם חו"ש לא כיון כל תפלת שחרית, לא יחשוב בדעתו להסכים להתפלל בכונה ממחר רק יתחיל להסכים לעשות תשובה תומ"י ומתפלת מנחה יתחיל להתפלל בכונה ויאמר בכונה ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה זה שאומר שלשה פעמים בכל יום תהלה לדוד וגם הפסוק ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם מובטח לו שהוא בן עולם הבא וכל ימיו בתשובה ודו"ק..

ובזה ראיתי לפרש מאמר חז"ל הרואה הספר בחלומו חסו עליו מן השמים ופדאוהו, והני מילי בכתיבא, כי ידועה מחכמי המוסר כי כל חיי האדם הוא נדמה לחלום ויש חלום טוב, אשר יחלום כי ירויח כסף הרבה בחלום, וכשהקיץ רואה שאין לו פרוטה אחת, רק היה כל זה בחלום בחזיון לילה, וכן יש חלום רע כי הפסיד מעות הרבה בחלום וכדומה ובכל זה אין בו ממש, והעיקר עונג האדם אם הוא מרויח בהקיץ וביום כשעומד בחנותו או כשהולך לעסקיו, והנה אם יבא האיש הזה לבית אבל רח"ל יראוה איך שמספידים שם הנפטר ומספרים עליו שבחים הרבה, כי למד תורה ונתן צדקה הרבה והיה מדקדק במצות ואם הוא היה מכיר את הנפטר והיה מכיר תהלוכותיו תכונותיו ומדותיו ובעת שהוא שמע ההספד על ידידו הוא חושב אז לוא הרגיש הנפטר מה שמספרים עליו בהספדו והנפטר היה מצייר את ההספד הזה בחייו, בודאי היה משתדל לסגל הרבה תורה ויראת שמים ונתן צדקה יותר כדי שיקיים דברי המספיד ושבחיו יותר אמת עליו, ואז גם יהיה עליו לומר שבחים יותר הרבה אבל לא כן עתה לאחר מותו, במתים חפשי (שבת ל' ע"א) כיון שמת נעשה אדם חפשי מן התורה ומן המצות ואיחר המועד לבוא לתכלית השלימות וזה שכיון שהע"ה טוב ללכת אל בית האבל באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו לצייר את עצמו כאלו הוא מת ויאמר עליו את ההספד בכמה שבחים, ועליו בעת לתקן שיוסיפו עליו הרבה שבחים שהוא כעת בא לקבל עליו יותר ויותר הן בתורה ובמצות הן בצדקה ובמעשים טובים.

וזה כונת חז"ל הרואה הספר בחלומו ר"ל בעולם הזה הדומה לחלום יזכור לו יום המיתה, ומה שאמרו עליו המספידים חסו עליו מן השמים ופראוהו כי יראה לתקן את מעשיו ולעשות תשובה מעתה, והני מילי בכתבא.

ואמרתי בדרך צחות כי המספידים אשר יספידו אדם גדול וצדיק, מפורסם במעשיו ובתורתו, אין צריכים לכתוב ההספד מקודם ולרשום בכתב מה

שבחפצם לומר עליו כי תורתו וצדקתו מפורסם בכל העולם והכל יודעים את תורתו וצדקתו, אבל ר"ל כשהמספד מוכרח לרשום בכתב את גדלות האיש ואת שבחו כי כלם אינם יודעים כלל את מעשיו הטובים, רק שמע מאחד שפעם אחת הלוה ג"ח לפלוני, או שפעם אחת קיים מצוה, ועל כן עליו לרשום את השבחים האלה בכתב בכדי שלא ישכח מה ששמע עליו אז בודאי מזה החי יתן אל לבו שלא יטריח בכל זה להמספיד עליו ותהיה צדקתו ותורתו מכרזת עליו שהכל יודעים מדרכיו הטובים והכל מספרים עליו רק טוב, ואז בודאי יעשה תשובה גמורה והחי יתן אל לבו לילך בדרך הטוב מעתה ועד עולם. אמן.

ח.

דרוש כל נדרי.

איתא בחז"ל שלשה ספרים נפתחים בראש השנה, של צדיקים גמורים ושל רשעים גמורים ושל בוננים, צדיקים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, של רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה, ושל בוננים תלוים ועומדים עד יום הכפורים, אם עשו תשובה נכתבים בספרן של צדיקים, וכשלא עשו תשובה נכתבים בספרן של רשעים.

וצריכים להבין ההסבר של בוננים תלוים ועומדים, אם הם תלוים אינם עומדים ואם הם עומדים אינם תלוים.

אך הענין אם אחד נשפט למות ע"י התליה ר"ל כשהתליון יתן החבל על צווארו כי אז מקודם יציב כסא קטן תחת רגליו עד אשר יתקן החבל על צווארו, ואח"כ הוא יסיר את הכסא מתחת רגליו והוא נשאר תלוי.

מורי ורבותי, חז"ל היו רוצים להסביר אותנו מאימת הדין הגדול והנורא, שבעד הבוננים הם תלוים ועומדים מראש השנה עד יום הכפורים, פירוש, שהחבל נתון בראש השנה על צווריהם של הבוננים רק יציבו כסא תחת רגלינו עד יום הכפורים וכשאנו עושים תשובה אז נוטלים החבל מעל צוואריגו, ונכתבים בספרן של צדיקים לחיים טובים, ואז חו"ש אם אין עושים תשובה אז יסירו הכסא מתחת רגלינו, ונכתבים ונחתמים ר"ל בספרן של רשעים למיתה.

וזה מרומז, בתורה פ' תבוא והיו חייך תלוים מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחייך.

פירש שחייך תלוים לך מנגד, שאתה מן התלוים ועומדים, ופחדת לילה

ויומם זה ליל ויום הכפורים אם עשו תשובה גמורה הוא הציל את עצמו ואנשי ביתו,

מורי ורבותי, כלנו עומדים היום ביום הקדוש והנורא בבית הכנסת כמלאכים, אבל בל תשכחו שאנחנו הלואי שנהיה מן הבוננים וא"כ החבל של התליה הוא על צוורינו רק הכסא עומד תחת רגלינו.

מורי ורבותי, כלנו צריכים להתפלל לאבינו שבשמים בבכיה גדולה לקחת החבל מצוורינו ולא הכסא מתחת רגלינו.

תנו בדעתכם אם אחד נשפט למות של תליה, ואם היה יודע שאם יבכה כל הלילה וכל היום יוכל להנצל ממיתה הרי בלתי ספק שהיה בוכה בלי הפוגות רק להנצל כמיתה אף שחטאו לא ימחה והיה נשאר בבית האסורים ע"כ אנו אם אנו עושים תשובה הרי מזדונות נעשה זכיות, והחטאים לא יזכרו עוד, ובמקום שבעל תשובה עומד אין צדיק גמור יכול להעמיד.

ע"כ עלינו לחזור בתשובה גמורה בכל לב ונפש, ויכתבו ויחתמו בספרן של צדיקים לחיים טובים. אמן.

ז.

דרוש שני לכל נדרי

הענין שאנו אומרים בליל יום כפור תפלת כל נדרי, ואח"כ אנו מסבבים עם הס"ת סביב אנשי בית הכנסת וכלם מנשקים את הס"ת.

ובדרך דוגמא בעת שבאמצע הלילה בעת שהוא ישן וכלם ישינים ומקיצים אותו שביתו שורף מכל צדדיו, אז ראשית מעשהו יראה להציל את אשתו וב"ב הקטנים ואח"כ כשהיציל אותם יראה להציל את חפציו היותר יקרים אצלו.

כן רבותי היום הדין בוער כאש, ואיתא בחז"ל שבעון נדרים אשתו ובניו מתים, לכן הוא ראשית מעשהו להציל את אשתו ובניו, ואומר כל הנדרים והחרמות אשר נדר, יהיו בטל ומבוטל כדי שלא ימות חו"ש בעון נדרים אשתו ובניו.

ואח"כ כשהציל אותם אז מסבב עם הס"ת, דבר היותר יקר אצלו מכל הון, וכלם מנשקים את הס"ת להפציר את התורה, ולבקש מחילה שתהיה מליץ בעדם ביום הדין, ומראה לכל בעת שהוא מסבב עם התורה שאע"פ שהיא בגלות והוא נע ונד וגולה בכל ארבע פנות הארץ בכ"ז אם הוא יעזוב הכל בגלות את הונו ורכושו וביתו וכל חפציו, אבל הס"ת יקח אתו בעת נדודיו, וזה יקר לו מכל הון, ובעת שהיה פוגראם בעיר קישינעוו, ורצו הרוצחים לטמא הס"ת אז אמר השמש של בית הכנסת, לא תוכלו לבוא ליקח הס"ת, ורק על גופי המת תצעדו ליקח את הס"ת והוא פרש את ידיו להגין בעד הארון הקודש, כמו הכרובים בבית המקדש את הכפורת ובשום אופן לא הניח אותם לבוא עד שדרכו עליו ברגליהם, ואח"כ לקחו הס"ת וטמאו אותה, אבל בחיו לא הניח להם לעשות דבר.

יתן ה' שהס"ת יגין עלינו, ויהיה מליצים בעד כלל ישראל ויהיה לנו כתיבה וחתימה טובה, אמן.

על גורלן המר, רק מי המה אשר יצעקו, המה הצאן אשר ברחוק הנה מסכנה להטרף משיני הזאב, ולכאורה המה הצאן אשר סמוכים אל הזאב והסכנה כל כך להם יותר מהרחוקים המה צריכין לצעוק, ומדוע אינם צועקים? והתירוץ לזה כי כאשר הצאן רק יביטו על הזאב, ויראו את מלאך המות שלהם יקרב אליהם ימות הרוח בקרבם, ומתוך הפחד יאבדו את כחם, ולא יוכלו לצעוק, אבל רק המה אשר רחוקים ממקום הסכנה, והזאב עוד לא קרב אליהם, הם צועקים אולי ישמע הרועה ויבוא להצילם,

מורי ורבותי! הצאן הם שה פזורה ישראל, הדיר זה התורה אשר היא עומדת לבית מחסה לעם ישראל כדרשת חז"ל חומה זה תורה, ואלו שמרו ישראל את התורה אין כל אומה ולשון יכולים לעשות לנו מאומה, כי הקול קול יעקב והידים ידי עשו, בזמן שהקול קול יעקב נשמע, אין הידים ידי עשו, יוכלו לנגוע בנו לרעה, ועוזבי תורה ופושעי ישראל הם עשו סרקים וחריצים בתורה, זה קרע מהתורה את השבת, וזה קרע את הלא תחמוד, וזה לא תנאף, וזה כבד את אביך ואת אמך, וממילא באים שבעים הזאבים והורגים וטורפים ודורסים מאתנו לאלפים ורבבות, ואחינו אשר קרובים המה להחיות הרעות הם לא יצעקו, כי אין להם כח לצעוק, כי מהפחד הגדול, נפח מהם רוח החיים, ולא יוכלו להרים קול צעקה למען ישמע הרועה זה הקב"ה את קולם ויבוא להצילם, אבל אנחנו אשר גרים פה באמעריקא אשר רחוקים אנחנו ממקום הסכנה, רחוקים מהחיות הרעות, אנחנו כעת לצעוק בקול גדול עד שיגיע לשמים, רבוש"ע עשה למען הרוגים על שם קדשיך, עשה למען טבוחים על יחודך, אבינו מלכנו עשה למען באי באש ובמים על קידוש שמך.

אבינו מלכנו נקום נקמת דם עבדיך השפוך, והדם השפוך יהיה לפניך כדם עולות וזבחים אשר היו מקריבים לפניך בעת שבית המקדש קיים ובזכות זה תהיה לעם ישראל שנת כתיבה וחתימה טובה, שנת גאולה וישועה. אמן.

ז.

דרוש שלישי לכל נדרי.

מורי ורבותי, עם ישראל נדמה לשה פזורה ישראל (ירמיה ג') ואמרו חז"ל במדרש למה נמשלה ישראל לשה, מה שה כשאחד נלקה מזדעזעים כלם כך כשנהרג אחד מישראל בסוף העולם מזדעזעים כל ישראל.

אחי ועמי! הנה עם צרה היא ליעקב בימים אלו, כי שמועות מרגיזות לב ונפש באות עלינו יום יום, כי אחינו בני ישראל בארצות רוסיא ופוילין, וכל הארצות הסביב להן, שם הם נהרגים ונשחטים לאלפים ורבבות ע"י העמים האכזרים אזרחי הארץ, והנשארים בחיים נשדדים ונבזזים מכל רכושם והונם, ואף בגדיהם הם מפשיטים מעל בשרם והולכים ערום ויחף ורבים מתים ברעב וחוסר כל, ואיך לא נרא פן חו"ש יבא עלינו הרעה, ונקדים רפואת התשובה ע"י יראת העונש שלא יבא עלינו המכה חלילה.

מורי ורבותי! מאין יודע הזאב כי בדיר הזה נמצאים כבשים, כי הוא יבוא לטרפם, והתירוץ לזה כי בדיר ישנם חריצים דקים, ובהחריצים האלה ישקף הזאב בעיניו הגדולות, ויראה את הכבשים, ובעת שהרועה יסיר את עיניו מהדיר, אז יבואו הזאבים וטרפו את טרפם.

ולכאורה צריכים להתבונן, הלא הרועה יוכל להסיר המכשול, שלא יהיו חריצים וסדקים בדפני הדיר, שלא יכול הזאב לשקוף שמה ולרואת את מטרפו, והתירוץ לזה, כי האילים עם קרניהם הארוכות וחדות הנמצאים בין הכבשים, הם בקרניהם עושים הנקבים והסדקים בכתלים, והזאב הוא בעיניו הגדולות והחדות ישקף שמה, ולעת מצא יבוא לטרוף טרף.

אחי ועמי! בעת שיבואו הזאבים לתוך עדרי הצאן לטורפם ולשפוך את דמם, המה הכשבים לא ישמיעו את קולן, רק יתקבצו כלן בקרן זוית ומחכין

ח.

דרוש רביעי לכל נדרי שחל להיות בשבת.

אמר הכתוב, יום אירא אני אליך אבטח, פירוש אני ירא מהיום אשר עליו היה לי כל בטחוני.

מורי ורבותי! כתיב בתורה כי ביום הזה (ביום הכפורים) יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, וכיון שיום כפור הוא מכפר על כל עבירות א"כ אנחנו בטוחים בשנת חיים ושלום ופרנסה.

אבל יבואר זה ע"פ משל אשר ראיתי בס' נ"י.

בעיר קטנה שלא היה שם רופא עברה על אנשי העיר מחלה מתדבקת ר"ל אשר לא היה בית אשר אין שם חולה, והנה על פי מקרה עבר דרך העיר לרגלי נסיעתו רופא גדול ומפורסם, וכאשר ספרו לו כי מחלה מתדבקת עוברת בתיך העיר ורבים חללים הפילה ורופא אין בעיר, נתרצה לעמוד בעיר, ולהתמהמה שמה כיום תמים, ולרפא לכל הבא לבקש ממנו רפואה, השמועה יצאה בעיר, כי רופא בא, וימהרו כלם לבוא אליו ולבקש רפואה, למי שהיה עוד כח ללכת ברגליו הלך בעצמו, ומי שלא יכל לזוז ממקומו נשאוהו על ידיהם או במטה.

והנה אשה אחת מהרה וישא את ילדה החולה, ובעברה בית שכנתה נכנסה גם אלה לבשר לה בשורת הרופא, ותמהר גם היא, לשאת את בן יחידה החולה המסוכן אל הרופא, כי הוא לא יתעכב בעיר רק יום אחד, ופן תאחר את המועד אם לא תמהר.

ותשאל אותה, ואיה בית משכן הרופא? ותאמר לה, כי יתעכב בבית הגביר ר' שבתי שהוא מזג טוב, והוא פעל על הרופא שיתעכב פה יום אחד, והוא בעצמו מכניס כל חולה לחדר הרופא, אז נשאה האם את קולה ותאמר, לא

לי ללכת אל הרופא, כי זה לפני שבועות אחדים אשר עבר ר' שבתי לפני ביתי, ובני הבן יחיד השליך את ר' שבתי באבנים וחרף וגדף אותו, וכאשר נכנס אצלי והלשין עליו על כי בזה וזלזל אותו על לא דבר, לא די אשר לא יסרתי את בני על הדבר הזה, כי אם עוד גערתי עליו בזלזולים וגרשתי אותו מביתי רק על ידי אהבתי לבני הבן יחיד, ואיך אוכל כעת לבקש ממנו שידבר טוב בעדי לפני הרופא, ותבך באין הפוגות.

אז אמרה לה שכנתה, עצתי כי מקודם תבואי לפני ר' שבתי לבקש מחילה וסליחה כי איש רחום וחנון הוא ותבך בעדו ותפלי לרגליו לבקש מאתו שירחם על בן יחידך, ובודאי ירחם עליך.

מורי ורבותי! יום הכפורים הוא הרופא הגדול כמ"ש ויקרא ט"ז, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל הטאתיכם, אבל מה נעשה כי בית משכנו בשנה זו הוא אצל ר' שבתי, אצל השבת קודש, ואם אבותינו לפנים שהיו שומרי שבת, השבת בעצמו עזר להם לבקש מיום הכפורים שיכפר עליהם, לא כן אנחנו אשר בנינו זורקים על השבת אבנים ועפר והם ממחללי שבת בחירופים וגידופים, ואנחנו בעצמנו מצוים את בנינו שיעשו כן, ההורים בעצמם מקיצים את בניהם בשבת בבוקר כי ימהרו לקום לעבודת הבורא, רק לעבודת עבודה זרה, כי המחלל את השבת כאילו עובד עבודה זרה, וא"כ הלא השבת גרש יגרשנו מביתו ולא נוכל לבוא אל הרופא הגדול יום כפור אשר בא לכפר ולטהר אותנו.

וזה שאמר הכתוב, יום אירא, אני מתירא מהיום. השבת קדש אשר אני אליך אבטח. אשר כל בטחוני היה לי אליו, שהשבת יבקש רחמים מהרופא, זה יום כפור לתן מחילה וסליחה וכפרה, ורק יש לנו עצה אחת כי קודם שיבואו אל הרופא יבקש רחמים מהשבת קודש ולהבטיח לו שמהיום יהיה נזהרין מלחללו, והוא יהיה לנו מליץ טוב בעד יום הכפור בעדנו, ויהיה לנו כתיבה וחתימה טובה. אמן.

ט.

דרוש ליזכור של יום כפור.

היום באנו להזכיר את נשמות אבותינו ולתן צדקה בעד הזכרת נשמתם.

אני אומר לכם תפילה חדשה מה שאתם צריכים להתפלל להקב"ה כעת, ומה שאתם צריכים לכוון בתפילתכם, ע"פ תוס' חגיגה דף ט"ו ע"א בד"ה שובו בנים שובבים דקאמר שם בעת שאלישע בן אבויה רבו דר' מאיר חלה ואמרו לר"מ רבך אב איש, אזל גביה לבקרתיה ואל חזור בך, אמר אי הדרנא מתקבלין, אמר ליה והכתיב תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, בכה אלישע ונפטר, א"ר מאיר דומה שמתוך תשובה נפטר רבי מן דקברוניה, ירדה אש מן השמים ושרפה את קברו ואמר ליה לר' מאיר הא קיברא דרבך אייבד, מה עבד אתא וקא פרים גלימה עליה ואמר ליני הלילה (מג' רות ג') ליני פה בעולם הזה שדומה ללילה, והיה בבוקר לעולם הבא, אם יגאלך טוב יגאל זה הקב"ה שנאמר טוב ה' לכל (תהלים קמ"ה) יגאל ואם לא יחפוץ לגאלך יגאלתיך אנכי.

כן מורי ורבותי צריכים אנחנו לנחם את אבותינו הקדושים בדברים נחומים שנחם ר' מאיר את רבו אלישא בן אבויה, ואנו צריכים לומר להם בזה הלשון ליני פה הלילה בקבריכם עד עלות הבוקר שיהיה תחית המתים, והיה בבוקר לעולם הבא, אם יגאלך טוב, זה הקב"ה במעשיכם של עצמיכם שעשיתם בחייכם בתורה ובמע"ט שלכם, כי אז בודאי טוב, ואם לא יחפוץ לגאלך, אם הקב"ה לא יחפוץ לגאלך בשביל מעשיכם, כי אז ג"כ לא תדאגו כלל, כי אנחנו בניכם, במעשינו הטובים, ובצדקה שאנחנו נותנים בעד נשמותיכם, — וגאלתיך אנכי, אנו נותנים פריון נפשות בעדכם, כי נפשותיכם צרורים בצרור החיים של בניכם, ולא נתנו מנוחה לנפשינו עד שיגאלך, אנכי בצדקה ובמעשים טובים שלנו, כי ברא מזכה אבא, וזה הנחמה הגדולה אשר יכולים אנחנו לנחם את אבותינו וע"כ תרבו במעשים טובים ותלכו בדרך הישר ותעשו צדקה בעד נשמותיהם לקיים את דבריכם, והם בודאי יהיו למליצים טובים בעדכם ותהיה לנו כתיבה וחתימה טובה, אמן.

י.

דרוש לחיזוק התורה.

עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר.

בעת שאדם טובע בים וגלי הים יעברו על ראשו אז אם יזדמן לו עץ או דף אשר יוכל להנצל על ידי זה רק אם יחזיק בו בשתי ידים שגלי הים לא ינתקו העץ מידו.

וזה שאמר עץ חיים היא רק למחזיקים בה, רק כשמחזיק בשתי ידיו בכל כחו עד שפגעי הזמן עם כל התלאות לא יוכלו לנתק מידיו.

ואמרתי הביאור שהתורה היא נדמת לעץ חיים באופן זה, שאם אחד רוצה לזרוע חטים או דגן או שעורים אז צריך מקודם לחרוש את שדהו ואח"כ לזרוע ולקצר ולדוש ולטחון ולאפות פת, כמה מלאכתו כבידות קודם שיוכל לאכול את לחמו במלח, ומה גם שלאחר הקצירה עליו לראות שיבוא בגדיש קודם שירד הגשם, וזה רק על שנה אחת, ובשנה השניה ג"כ עליו לעשות כל המלאכות הכבידות אם רוצה שיהיה לו לחם משא"כ באילן של פירות, שאם נטע כרם פעם אחת יש לו פירות מדי שנה בשנה בלא שום טרחה כלל, וגם אין עליו לדאוג בעד האילן לעשות לו גג או מעקה שלא יבוא עליו חום או ירד גשם ברד או שלג, והאילן הזה עומד כל השנה תחת הגשם, השלג והברד ולא ידאג כלל בעדו, בכל זה נותן לו מידי שנה בשנה פירות חדשות, יוכל להיות כי בעד האילן לא כל כך טוב לעמוד ולסבל מכל פוגעי הטבע מברד ושלג וחום וקור, אבל טוב הוא לבעלו שיש לו פירות בכל שנה ושנה בלי שום טרחה כלל וכלל.

וזה שאמר כי התורה והתלמיד חכם הם כעץ חיים למחזיקים בה ותומכיה מאושר, כי רק התומך את התורה הוא מאושר, אבל לא התלמיד חכם, כי זכור אזכור בעת שלמדתי בישיבות, חסר לי כמה „ימים" בשבוע, ואז ממש אכלתי רק פת במלח, ולא ישנתי חלילה במטה ממוצעת מרבדים, כי אם סמוך לכותל המזרח אשר שם ישנם המקומות המיוחדים לבעלי הבתים ולנגידי העיר שם ישנתו, ולמראשותי הנחתי אבן מכורך בבגד העליון שלי וכה ישנתי, וכמה פעמים אירע כי בא השמש בחורף בשעה השניה בלילה, כאשר למדתי בבית המדרש חיי אדם בעיר ראסיין אשר שם יצקתי מים על ידי מורי ורבי הרב הצדיק ר' אברהם נחום ז"ל, והשמש צעק בקול, עורו למה תישנו, הקיצו, כי בעוד רגע יבואו בעלי הבתים ללמוד, ואחר כשהשמש הלך, חזרתי על צד השנית וישנתו וחלמתי חלומות כי עשיר הנני, כי מצאתי אוצר גדול, והנה כאשר הייתי כל כך מוצלח, וחשבתי בחלומי מה לעשות עם כל הכסף אשר

מצאתי באוצר, בא השמש שנית ולא דיבר דבר, רק משך את השטענדער מתחתי ונפלתי לארץ, והאוצר חיש גז חלף הלך, ואני שוכב על הארץ...

זה הוא החילוק מתומכי התורה, ללומרי התורה.

ואמרתי פעם אחת על האחרון שבעשרת הדברות היא „לא תחמוד", והלא תחמוד קשה מכולם, וכל עשרת הדברות נכלל בלא תחמוד, לא תגנוב משום לא תחמוד, לא תנאף משום לא תחמוד, לא תרצח משום לא תחמוד, וכן כולם. וכן מצינו גבי מלך אחאב שעבר על לא תחמוד בכרם של נבות הישראלי ועבר על כולם.

וכן מה שאמרו חז"ל מלאך המות הוא מלא עינים, וכונתם שבעת שהאדם הוא מלא עינים, וחומד כל דבר מה שרואה אם שייך לחבירו זה הוא המלאך המות שלו, כי נכשל בהרבה עבירות, ומוציאין את האדם מן העולם.

ובזה ניחא מאמר חז"ל ב"ב י"ז שגבי אברהם יצחק ויעקב שלא שלט בהם יצר הרע ולא שלט בהם מלאך המות, מפני מה ? אבל הענין נכון לפי מה שכתבתי, כי הא בהא תליה, אם לא שלט בהם יצר הרע, כי המחשבות הרעות לא שלטו עליהם, לכן לא שלט בהם המלאך המות, ומה נחמדו דברי חז"ל האומרים כי הוא היצר הרע הוא המלאך המות, כי היצר הרע, המחשבות הרעות אשר לאיש מלא עינים, ורואה הכל וחומד הכל הוא הוא המלאך המות אשר הוא מלא עינים, כי התאוה למאתים מאבדת התענוג מהמנה, והאבות שאמרו יש לי כל, ואברהם שה' ברך אותו בכל, והם לא התאוו תאוה, ולא חמד לבם, ולכן לא שלט בהם מלאך המות.

ואמרתי שמעולם לא יכולתי להבין מדוע יוכלו הזקנים להגביה התורה כל כך בנקל ואם כי חלשים המה, והצעירים שהמה מלאים חיים וכח אינם יכולים להגביה התורה, רק יגלילו את התורה, ואמרתי כי הטעם פשוט, כי כל כבידות התורה היא בלא תחמוד, ולהזקנים הלא תחמוד קל להם מאד, אבל לצעירים התורה כבידה עליהם, כי שמה יש הלא תחמוד....

ובזה פירשתי ביאור הפסוק שמח זבולון בצאתך ויששכר באוהליך. כי יששכר וזבולון נעשו שותפים שיששכר יעסוק בתורה, וזבולון לחוף ימים ישכון ויעסוק בפרגמטיה ויתמוך את יששכר שיוכל לעסוק בתורה ועובדה ובעת שזבולון היה רוצה לנסוע לעסקיו היה בא לקבל את ברכת הפרידה מר' יששכר, ובעת שבא זבולון לבית ר' יששכר בלילה בחורף שמע מרחוק את קול יששכר שלומד בהתמדה ובניגון יפה ונעים הלוקח את הלב מתניתין דלא כסומכוס, וכשפתח את הדלת ראה שר' יששכר יושב אצל השלחן, ומנורה גדולה עומד ויפיץ אור גדול בחדר, בבית חם וגמרא מש"ם ווילנא לפניו והוא לומד בהתמדה ובשקידה רבה, וכאשר ראה זבולון התמונה הזאת נפל לבו בקרבו, שהוא צריך לנסוע בקור ולא יישן כל הלילה, והשלג ירד עליו והדרך היא בחזקת סכנה, ויאבד את כחותיו, ומכל דבר עליו ליתן מחצית הריוח לר' יששכר

וכשיבא ר' זבולון מנסעותיו והיה לו ריוח אלף כסף, ואם הוא בשותפות אז עליוליתן חמש מאות לר' ישכר, כי אז ר' ישכר יקבל בשמחה גדולה, והנותן ר' זבולון לא בעין יפה נותן, אבל לאחר מאה שנים כשיבוא ר' זבולון ור' ישכר בעלמא דקשוט ור' ישכר למד וסיים את הש"ס עשרים וארבע פעמים, ומאה פעמים גמר שתא סדרי משנה, ועשרים פעמים סיים פוסקים, כי אז כרוז יוצאות, פנו מקום לר' זבולון ליתן לו מקום מיוחד לימין של ר' ישכר, ונותנים לו שכר בעד שתים עשרה פעמים ש"ס, בעד חמשים פעמים שיתא סדרי משנה ובעד עשר פעמים פוסקים ואז ר' זבולון הוא בשמחה גדולה ור' ישכר בעצבות שמכר את הבכורה בעד נזיד עדשים.

וזה שאמר שמח זבולון בצאתיך, בצאתך מן העולם, כי אז ר' זבולון ישמח בשמחה גדולה ור' ישכר ישמח רק באהלך בעת שיושב ועוסק בתורה בד' אמות של הלכה, כי אז ישמח ר' ישכר, אבל בעולם העליון שם לא ישמח כלל בעת שיראה המחיר היקר שפרע בעד התמיכה של ר' זבולון. ועץ חיים היא למחזיקים בה, ותומכיה ר' זבולון הוא מאושר. אמן.

יא.

דרוש לכתר תורה.

אשר נדב ר' אברהם פוטרא ווסקי לבית הכנסת תלמוד תורה.

חז"ל אמרו שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן (אבות פרק ד').

והקשו המפרשים שאמר שלשה כתרים הם לאחר כך מנה ארבעה, אך הענין כי מצינו במדרש יבוא טוב ויקבל טוב מהטוב לטובים. יבא טוב זה משה, דכתיב ותרא אותו כי טוב הוא, ויקבל טוב זה התורה דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו, מהטוב זה הקב"ה, דכתיב טוב ה' לכל, לטובים זה ישראל, דכתיב טוב ה' לטובים ולישרים בלבותם, הרי חזינן כי שם התורה הוא טוב דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם.

וזה שאמר שלשה כתרים הם : כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות ואם תרצה לידע איזה הוא הכתר היותר טוב וגדול מהשלשה הוא אומר וכתר שם טוב, הכתר שעליו אומר ששמו טוב זה התורה, דכתיב כי לקח טוב, הוא עולה על גביהן, כי הכתר אשר שמו הוא טוב הוא היותר גדול מכתר כהונה ומכתר מלכות.

כת"ר עולה בסך שש מאות ועשרים, לנו יש תרי"ג מצות בתורה ושבע מצות דרבנן סך הכל ג"כ שש מאות ועשרים, וזה בגימטריא כתר על שש מאות ועשרים מצות.

וזה גם כן שאיתא בחז"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות לכל צדיק וצדיק.

מדוע הלשון צדיק וצדיק, ומה זה דוקא שלש מאות ועשר עולמות.?

ואמרתי על כל צדיק וצדיק זה ישכר וזבולון, שני השותפים, שאליהם נאמר הפסוק שמח זבולון בצאתך וישכר באוהליך (ועיין בדרוש חיזוק התורה).

וזה עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ישכר וזבולון ש"י עולמות, כנגד תרי"ג מצות שבתורה ושבע מצות דרבנן שש מאות ועשרים ביחד, ובעד כל מצוה יתן לו עולם שלם, ומחצה לזבולון וגם מחצה לישכר זה ש"י עולמות.

וכעת אשר נשמע מארץ פוילין ואוקראינא וליטה, ששם הוסר המצנפת והורם העטרה אשר נוטל כבוד התורה וכל הכתרים מספרי התורה לוקח ע"י אנשי רשע, וכמה דמים נשפך ע"י מסירת נפש של אחינו בני ישראל אשר עמדו נגד רשע שלא הניחו להם לחלל את התורה ולגזול מהם את יתר הפליטה אשר נשאר להם רק התורה הזאת עם התכשיטין שלה, והם רוצחי נפש גוזלים כל התכשיטין וגם שופכים דמים בעת לוקחים את פאר התורה.

ובעת כזאת, פה בוואשינגטאָן בא ר' אברהם פוטראווסקי והחזיר את העטרה ליושנה.

וזה הוא סוד קיומו של עם הישראלי, כי עד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל, כי בעת שהשמש של עם הישראלי שוקע במקום אחד, הוא זורח במקום אחר, יודעים אנחנו כי מלחמה כבדה יש לנו בעד קיומנו מלחמה בכל יום, בלי הרף, מלחמה לדורות יודעים אנחנו כי השונא הוא חזק, ורבים המה, ואנחנו המעט, וכאשר אחד מהלוחמים במחננו יפול במלחמה ודגלו בידו, אז ירוץ אחר על שדי המלחמה ויקח את מקומו להרם את דגל התורה אשר נפל ולוחמים אנחנו מלחמת מצוה, בעד מצות התורה אשר יקרה היא לנו, כי בעד קיומנו אנחנו לוחמים, וישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, כי באין ישראל אין התורה, ומי ימלל את גבורת ה', ומי ישמיע כל תהלתו, פלא רק אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב, ואם ח"ו יאבד עם ישראל אין מי מהאומות אשר יזכיר את ה' על שפתם.

ובעת כאשר שונאי ישראל, בארצות הדמים אזרו כח להכחיד את שם ישראל אשר לא יזכר עוד, אז באים אנחנו אשר חיים בארץ חפשי, ואנחנו מכבדים ומחבבים את התורה, ונרים את הכתר אשר נוטל מן התורה ושמים עליה, זה הוא המחאה היותר גדולה, להראות לכל שונאי ישראל כי כל חפצם לאבד את שם ישראל מהארץ לא יעלה בידם, כי עד שלא שקע שמש היהדות מארץ רוסיא ופוילען, אשר שם היו הישיבות, ונר התורה דלק בלי הפסק, דור אחר דור, וכעת עוד לא רפה אור התורה שמה, זרחה שמש התורה פה באמעריקא, כי נפתחו גם פה ישיבות, אשר בחורי חמד יושבים ועוסקים בתורה וכמו שמה מלפנים יש לנו חברות מחברות שונות אשר יושבים ולומדים את התורה לשמה.

ולכם לידע כי כאשר יש לכם טבעת משובצת באבנים יקרים על ידכם לא לעולם יהיה שמה, כי לאחר מאה ועשרים שנה ילקח מאתכם, וגם כל התכשיטין אשר תקנו בעד נשיכם, אז לאחר מאה שנה יוסר מהן, כמו שאמרתי פעם אחת בהספד כי העשיר בעת שעל ידיו יש טבעות עם פנינים יקרים, ובמלבושיו היקרים, יראה הולך לנגדו עם בגדים פחותים ומטולאים הוא מביט בגאוה ובוז, אבל עליך לידע כי לא לעולם יהיו מלבושיך עליך, כי יבוא הזמן אשר יפשט את בגדיו, החברה קדישא יפשוטו את בגדיך היקרים מעליך, ולבש בגדים אחרים פחותים ולבנים, והוציאו את הדשן את גופך אל מקום טהור לבית הקברות, אבל אתם כעת ר' אברהם פוטראווסקי בהתכשיט הזה כתר התורה, תקחו אתכם גם לעולם האמת, ונתן בארון את העדות זה התורה עם הכתר ביחד לאחר מאה שנה, תקחו אתכם „בארון" את העדות הכתר הזה, כתר התורה, וזה יהיה למליץ טוב בעדכם ובזכות כבוד התורה יתן לכם ה' פרנסה בכבוד. אמן.

יב.

חתונת כסף.

של מר. ומרס. גאלדסטיין.

כה תברכו את בני ישראל אמור להם יברכך כו'
חתן כלה של כסף !

חמשה ועשרים שנה היום עברו מיום אשר עמדתם תחת החופה ובעת ב"ה אשתיך כגפן פוריה בירכתי ביתך, בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך והשי"ת בירך אתכם בבני חיי ומזונא בשלום ובשלות.

ואני אוכל לומר לכם „כה" תברכו, מתי חמשה ועשרים שנה הם ברכה ושמחה לעשות חתונה של כסף אשר בגימטריה „כה" רק כאשר בעת אמור להם להבעל ולאשתו ביחד יברך ה' וישמרך, שהם כגוף אחד, ואוכל לדבר להם בלשון יחיד שהם חיים בשלום ושלוה.

רבים מקשים מפני מה אנו עושים שמחת תורה אחר חג הסכות, ולכאורה היה צריך להיות שמחת תורה תיכף אחר חג השבועות אחר קבלת התורה ותירצו כי לא נוכל לעשות שמחת התורה תיכף אחר חג השבועות, כילא ידעו אז איך לשמוח, כי עוד אינם בטוחים כי יוכלו לשמור את התורה אבל כאשר יעבור זמן רב, ושמרו את התורה וראו שאי אפשר להם להפרד מן התורה כמו גוף בלי נשמה, אז עושים שמחת התורה.

כן חתן וכלה היום, בעת שעמדתם תחת החופה לפני עשרים וחמשה שנים לא היתה אצלכם ואצל הוריכם השמחה כל כך האמת כמו היום. כי לא ידעתם אז אם תחיו בשלום ובשלוה, אם עליכם נאמר הפסוק מצא אשה מצא טוב, כי יוכל להיות חו"ש ההיפוך מוציא אני את האשה מר ממות, אז לא ידעתם אם תהיו עוזר או נגדו, כמאמר חז"ל, זכה נעשה לו עוזר, לא זכה נעשה לו כנגדו.

אבל כעת אחרי חמשה ועשרים שנה, שחייתם בשלום ובשלוה והנכם כהיום עוזר איש לרעהו במסחר ואצליכם מצא אשה מצא טוב, לכן העת הוא הזמן המיוהר לעשות חתנות כסף ולשמוח שמחה גמורה.

ואני מברך אתכם כשם שזכיתם לחופת כסף, כן תזכו לחופת זהב ואז תהיה השמחה יותר גדולה כי אז יהיה לכם בנים ובני בנים אשר יקחו חלק בשמחה. **אמן.**

הספד.

מה שאמרתי על אברך אחד ר' ברוך יעקב אלפער שמת בחצי ימיו שהלך לקבץ בעד קרן היסוד, ונחלה בשובו הביתה, הוא היה מזכיר המזרחי וחמדתו לארץ הקדושה היתה אין לשער, הוא היה בעל מדות טובות ובעל צדקה.

מורי ורבותי ! הרי אנו רואים כעת שאשה אלמנה צעירה עם ילדיה הרכות בוכים, היא על בעל נעוריה, והם על אביהם היקר.

והרי אני רואה שעוד אלמנה אחרת בוכה בבכיה רבה עליו, ואם תשאלו לי איזה היא האלמנה, הלא „ציון" שמה. וציון מבכה על בנה היקר שחבב את ציון בכל נפשו ומאודו, וגם שנפל לקרבן בעד ציון כי בעת שלא היה בקו הבריאות הלך לקבץ כסף בעד קרן היסוד, כי הרגיש כי החוב לעבוד בעד ישראל יותר נחוץ מלדאוג בעדו ובעד בריאתו.

ואמרתי „אלי ציון ועריה" על ר' ברוך יעקב אלפער היא מקוננת עליו כמו וכבתולה חגרת שק על בעל נעוריה, כמו אלמנתו הצעירה שהיא מקוננת כעת על בעלה, כן גם ציון ועריה מקוננות עליו.

ואיתא בגמרא כתובות ק"ג מת מן השחוק סימן יפה לו, ואוכל לומר עליו כי הוא מת מן השחוק מן השמחה שידע כי בעוד ימים אחדים יזכה עם ישראל בעה"ש לקבל המתנה מעם האנגלית את תוקף ארץ ישראל, ובזה שמח מאד, לבד החיבה היתרה שהיה עליו בעת שדיבר עם כל אחד ואחד היה בשחוק ופניו צהובות. (תודה לאל שכבר בא כעת הבשורה טובה מהמאנדאט).

פניו למעלה סימן יפה לו, שהיה מקבל עול מלכות שמים בכל יום, ובפרט בשני ימים האחרונים קודם פטירתו אמר מזמרי תהלים להקב"ה, גמר כל ההלל ושירי דוד, ונפטר בשמע ישראל ה' אחד ויצא נשמתו באחד.

פניו כלפי העם סימן יפה לו פניו כלפי הכותל סימן רע לו, ועליו נוכל לומר שפינו היה כל חייו כלפי העם, שחי בעד הכלל, והצער של העם היה לו צער ונחמת ציבור היתה שמחתו, ולא היה שום עניני צדקה בעיר אשר לא היה מהעוסקים בה, אבל מת ופניו כלפי הכותל שהוא מביט רק על צרכי אנשי ביתו, ורק בד' אמות של כותלי ביתו, ואין לו שום דאגה בעניני צרכי העיר אז סימן רע לו.

ובזה אמרתי כי בעת שאלימלך עזב את ארצו ואת מולדתו, בעת שהיה רעב בארץ ופחד מבני העניים שיבואו אליו לבקש צדקה, ולכן הלך לארץ מואב, כתיב עליו וימת אלימלך איש נעמי, רק הבעל של נעמי מת, כי בעד העניי םלא חי כלל, כי להם היה מת בעוד שחי, רק היה חי בעד אשתו נעמי ולכך כתיב כעת וימת אלימלך איש נעמי, אבל מי שחי בעד כלל ישראל הוא מת בעד הכלל, והכלל בוכה וכפופי ראש אנחנו, אבלים אנחנו, כי אבד מאתנו איש אשר קשה עלינו עד מאד פרידתו ממנו, ידיד כלנו, ברוך יעקב חי בעד כל הכלל ישראל ובצרתם לו צר, ופניו היה כלפי העם וזה סימן יפה לו, ועליו נאמר צרת רבים כי הרבים הם מצערים על מיתתו זה חצי נחמה למשפחתו, ועליו נאמר ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך מן העולם.

ועל קברו עשינו הזכרה בעדו ונדבנו מאה דאללאר לכתוב את שמו הטוב לזכרון עולם בפנקס הזהב.

וכעת אדבר דברים אחדים לבניו היתומים.

אתם בוכים ומיללים על אבדן אביכם היקר וגם כל בני העיר בוכים עליו, בני היקרים אם חפצים אתם שאביכם יהיה בחיים אתכם אתן לכם עצה, שתלכו בדרכיו בדרך התורה והמצות ואז — יעקב אביכם לא מת כי מה זרעו בחיים אם אתם תלכו בדרך החיים, בדרך התורה, אז גם יעקב אביכם בחיים וגם הזהרו בכבוד אמכם היקרה כי בת מלך היא שהיא בת ת"ח גדול שהיה בקי בש"ס ופוסקים, ובפרט כעת שיש לה שם חדש אלמנה, לכן תנו לה כבוד כפול כבוד אם, וגם החלק של כבוד אב עליכם ליתן לה, ואז יהיה אביכם היקר למליץ טוב בעדכם ויהיה נשמתו צרורה בצרור החיים. אמן.